Проців О.Р.
головний спеціаліст Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства
oleg1965@meta.ua
Івано-Франківськ, Україна

Ветеринарні аспекти у державному регулюванні мисливства та рибальства у Галичині кінця ХІХ – початку ХХ століття

Анотація

Розглядається правове регулювання лікування, профілактики захворювань дичини, риби та мисливських видів собак у Галичині кінця ХІХ – початку ХХ століття. Досліджуються головні чинники, що мали вплив на формування ветеринарного законодавства та практики його правозастосування.

Проаналізовано вплив міжнародних організацій на формування мисливського законодавства Галичини. Проведено порівняльний аналіз ветеринарного законодавства Галичини з іншими країнами. Проаналізовано роль Львівської ветеринарної академії та Станіславівського мисливського інституту в організації методичного та практичного забезпечення ветеринарного нагляду у Галичині. Проведено аналіз літературних джерел, що висвітлювали питання державного регулювання ветеринарного забезпечення у галузі мисливського господарства. Особливу увагу приділено профілактиці захворювання тварин та людей на сказ.

Ключові слова: Галичина, мисливські тварини, державне регулювання, ветеринарія, рибальство.

Ветеринарные аспекты государственного регулирования охоты и рыболовли в Галичине конца ХІХ – начала ХХ века

Аннотация

Рассматривается правовое регулирование лечения, профилактики заболеваний дичи, рыбы и охотничьих видов собак в Галичине конца ХІХ – начала ХХ века. Исследуются главные факторы, влияющиє на формирование

ветеринарного законодательства и практики его правоприменения.

Проанализировано влияние международных организаций на формирование охотничьего законодательства Галичины. Проведен сравнительный анализ ветеринарного законодательства Галичины с другими странами. Проанализирована роль Львовской ветеринарной академии и Станиславовского охотничьего института в организации методического и практического обеспечения ветеринарного надзора в Галичине. Проведен анализ литературных источников, освещают вопросы государственного регулирования ветеринарного обеспечения в области охотничьего хозяйства. Особое внимание уделено профилактике заболевания животных и людей бешенством.

Ключевые слова: Галичина, охотничьи животные, государственное регулирование, ветеринария, рыболовство.

Veterinary aspects of state regulation of hunting and fishing in Galicia in the late XIX - early XX century

There has been analysed the legislative regulation of treatment and prevention of rabies among game, fish and hunting dogs in Galicia in the late XIX - early XX century. The main factors that influenced veterinary legislation and its enforcement has been also analysed.

The influence of international organisations on forming hunting legislation of Galicia has been considered . The comparative analysis of veterinary legislation in Galicia and other countries has been conducted. The role of Lviv Veterinary Academy and Stanislaviv Hunting Institute in providing methodological and practical support of veterinary control has been analysed. There has been also conducted the analysis of literature that has highlighted state regulation of veterinary support in hunting. Particular attention has been paid to the prevention rabies among animals and humans.

Keywords: Galicia, game species, state regulation, veterinary, fishing

Постановка проблеми. На даний час в Україні механізм державного регулювання ветеринарного обслуговування у мисливських видів тварин потребує вдосконалення. Дослідження зазначеної проблеми в історичному

контексті дасть змогу врахувати місцеві особливості у вирішенні цього питання.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблема правового регулювання ветеринарних аспектів у мисливському та рибальському господарстві Галичини досліджуваного періоду висвітлювалась у стенографічних матеріалах Галицького сейму, у журналах «Ловець», «Ловець польський», «Окульник», календарі громадських організацій, збірнику розпоряджень Станіславівського воєводства.

Мета дослідження – дослідити державне регулювання ветеринарних аспектів у галузі мисливства та рибальства у Галичині кінця XIX – початку XX століття.

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі завдання:

- провести аналіз діючих нормативно-правових актів Галичини, що врегульовували питання ветеринарії у галузі мисливського господарства;
- проаналізувати практику правозастосування органами державної влади, місцевого самоврядування та громадськими організаціями у лікуванні та профілактиці захворювань дичини.

Здоров'я мисливських видів тварин, риби, мисливських собак, споживачів мисливської продукції – головне завдання ветеринарії. Як свідчить професійна література, питання актуальності ветеринарії у мисливському господарстві розглядалось ще на початку XVII століття. Лікування мисливських собак та соколів, які часто використовувались на полюванні, знайшло своє відображення у мисливській літературі.

Першою працею, в якій давались поради щодо заходів для запобігання захворювання мисливських собак на сказ та інші хвороби, була книга «Мисливство з гончаком» Яна Остророга (1565-1622), яка вийшла вперше друком у 1608 році. В подальшому ця книги перевидавались в 1643, 1649, 1797, 1859, 1902 роках[1]. Наступною великою працею по ветеринарії, з якої черпали знання мисливці, стає двотомна праця Ігнатія Бобилянського «Наука мисливства» (1823). У розділі «Лікування собак» автор давав зокрема поради щодо лікування собак при короcті, дизентерії, щодо способів вигнання бліх,

різних гельмінтних захворюваннях. Давались поради про лікування ран, переломів та запалення очей [2]. Рубрику, присвячену ветеринарії, зустрічаємо вже починаючи з першого номера журналу «Ловець Польський» (1899) [3].

Станіслав Камоцький – директор мисливського інституту у 1935 році написав підручник по мисливству. З семи розділів підручника два були присвячені ветеринарії, а саме: четвертий розділ присвячений головним захворюванням мисливських тварин, а шостий – захворюванням мисливських собак та способам їх лікування [4].

Не оминули розгляду ветеринарних аспектів у мисливському господарстві і на міжнародному рівні. Питання захворювання дичини було на порядку денному нарад на мисливському конгресі 1907 року, скликаного «Saint Hubert Club de France” [5]. В подальшому питання ветеринарії розглядалось і на міжнародному мисливському конгресі 1910 року у Відні. У своїй доповіді професор природничого музею в Парижі Троусер повідомив про епізоотію серни в Штирії. Він вказував на ту обставину, що цьому можна було б запобігти, якби мисливський персонал був ознайомлений з методами боротьби із захворюванням, а найефективніше, щоб за станом здоров’я мисливських тварин спостерігали професійні ветеринари. Крім того, на думку пана Троусера, потрібно було розробити інструкції по боротьбі з епізоотіями диких тварин [6].

Одним із головних гострих інфекційних захворюваннях, на які хворіють як люди, так і тварини, є сказ. Ведення мисливського господарства тісно пов’язане з цим захворюванням, так як дикі тварини, які є об’єктом полювання, так і мисливські собаки, які застосовуються при полювання, хворіють на дане захворювання. За подолання захворювання брались не лише органи державної влади, але й громадські мисливські організації. Зокрема, Галицьке товариство охорони тварин та Галицьке мисливське товариство через пресу звертались про дотримання заходів безпеки, щоб не заразитись сказом [7].

Органи державної влади розробляли заходи по боротьбі із сказом. Зокрема, у 1902 році у Царстві Польському були виписані наступні вимоги по боротьбі із сказом: у випадку виникнення симптомів сказу у тварини, власник хворої тварини повинен повідомити виконавчу владу, яка повинна закрити

хвору тварину і тримати її в окремому приміщенні до приходу ветеринарного лікаря (стаття 81). Собаки і коти, які визнані ветеринарним лікарем скаженими, підлягають знищенню (стаття 82). Бродячі собаки та коти, які знаходяться на території гміни з сиптомами сказу, повинні бути відстріляні, а їх трупи заборонялось знищувати до приходу ветеринарного лікаря (стаття 83). Підозрювані на сказ собаки та коти підлягали знищенню, але у виняткових випадках за побажанням власника собаки, тварина могла перебувати під ветеринарним наглядом, обов'язково на прив'язі та у наморднику на протязі трьох місяців без права перебування у господарствах. Наслідком недотримання даних вимог буде їх знищення (стаття 84).

Власники мисливських собак повинні були дотримуватись наступних ветеринарно-санітарних правил: без нагальної потреби не утримувати собак; собаки, покусані скаженими тваринами, повинні бути безумовно знищені; звертати увагу на стан здоров'я власної собаки, так як власник собаки відповідав за її дії та спричинені шкоди матеріально і морально; собаку потрібно водити поза її домом у наморднику та на поводку; якщо з'явились симптоми сказу і собака когось покусала, не дозволялось її знищувати, а потрібно було її закрити і дочекатись приходу ветеринарного лікаря; уникати, щоб слюна скаженого собаки потрапила на тіло людини, а особливо не класти руки в пащу собаки, якщо діагноз «сказ» дістав підтвердження; покусану людину і собаку слід направити до найближчого Пастерівського інституту разом із одягом, який людина мала на собі на час покусання; якщо собака здохла або була відстріляна, потрібно вислати до Пастерівського інституту покусаного, а також частину мозгу собаки в гліцерині або половину мозгу у спирту (краще доручити цю справу ветеринару); не слід знищувати одяг покусаного та нищити меблі, достатньо виправи одяг, та промити меблі водою[8].

На жаль, ветеринарію використовували не лише за прямим призначенням, й для маніпуляції при вирішенні конфліктів, пов'язаних із торгівлею продуктами харчування. Показовим у цьому плані був конфлікт у зовнішньо-торгівельній діяльності. Щоб обмежити ввезення риби на територію Німеччини

і, тим самим, пролобіювати власні інтереси, німецькі рибоводи через засоби масової інформації розповсюджували недостовірну інформацію про те, що у Галичині розповсюджене небезпечне інфекційне захворювання коропа. З іншого боку, галицькі рибалки звертали увагу, що заморожена риба, яка у великих кількостях експортувалась з Німеччини, є шкідливою для здоров'я, і її потрібно заборонити для споживання [9]. Також галицька преса повідомляла, що німецька митниця спеціально через довгу процедуру проходження митного контролю риби із Галичини спричиняє псування риби, і використовуючи ветеринарний контроль, підтверджує цей факт і не допускає рибу на територію Німеччини [10].

Проблеми із захворюванням риби у Австрійській імперії спонукали до вирішення цього питання. Зокрема, у Львівській ветеринарній академії у 1904 році почав працювати лікар ветеринарної медицини – доктор Станіслав Фібіх. За поданням Міністерства освіти Австрії йому було виділено спеціальну стипендію для вивчення захворювання риб у Мюнхені, де була спеціалізована кафедра. Слід відмітити, що до того часу у всій Галичині не було жодного науковця, який би міг дати відповідні поради у лікуванні риб. Для ширшого ознайомлення населення щодо ветеринарних аспектів розведення риби часопис «Окульник рибацький» регулярно публікував поради ветеринарного лікаря щодо ветеринарного нагляду [11].

Починаючи з першого вересня 1904 року ректором Львівської ветеринарної академії відкривається клініка по наданню консультацій щодо розведення риби та їх захворювань, яка знаходилась за адресою м. Львів, вул. Личаківська 11. На аналіз хвора риба повинна була направлятись живою у декількох екземплярах, так як заразні захворювання найкраще виявляти лише у живій рибі. Давалась порада, що відбір хворої риби потрібно було проводити ввечері: кожну рибу слід було окремо загорнути в тирсу.

До аналізу необхідно було додати супровідний лист із зазначенням наступної інформації: з якого числа і як довго хворіє риба; властивості води (джерела, ставка, річки), індекс чистоти води; вказати симптоми хворої риби і способи догляду за нею; інформацію про забрудненість води, і чим вона

забруднена; чи було таке захворювання у господарстві попередньо. Крім того, за дослідження необхідно було сплатити кошти.

За сумлінну роботу та знання колегія професорів ветеринарної академії у Львові призначила доктора Станіслава Фібіха доцентом по розведенню риби і її захворюваннях. Міністр освіти Австрії своїм рескриптом від 28 березня 1905р. L. 9683 затвердив дане рішення колегії професорів. Тож на території Галичини у 1905 році розпочала свою роботу перша кафедра, яка займалась проблемами розведення та лікування риби [12].

В подальшому у Галичині розпочав свою практику 1904 року у місті Малець ветеринарний лікар – Оскар Хемпель, який пройшов ветеринарну практику також у Мюнхені. За консультації він коштів не брав, лише у випадках, коли необхідно було провести дослідження на місці, то йому оплачували проїзд. Всього станом на 1904 рік у Галичині діяло три ветеринарні клініки по наданню допомоги при захворюванні риби – у Кракові, Мальці та Львові [13].

Ветеринарний нагляд здійснювався також у мисливському собаківництві. Вагомий внесок у цю справу вніс «Галицький клуб по догляду та дресируванню собак», офіс якого знаходився у Львові [14]. Зокрема, ним було укладено угоди з ветеринарними лікарями про ветеринарний нагляд за собаками, починаючи з часу заснування клубу у 1905 році [15]. На початку XX століття у Львові, якщо власник собаки не мав з ким його залишити, було організовано ветеринарний заклад, в якому за кошти власника можна було залишити на деякий час собаку.

Не обходились без ветеринарного нагляду виставки мисливських видів собак. Зокрема, перед тим як брати участь у виставці мисливських собак, організованої «Галицьким клубом по догляду та дресируванню собак» у Львові 4-5 липня 1908 року і яка проходила у виставковому павільйоні парку Кілінського (сучасний Стрийський парк) під протекторатом князя Андрія Любомирського, власнику собаки необхідно було представити її на ветеринарний огляд [16].

Розведення дичини та полювання тісно пов’язані з таким інфекційними та паразитарними захворюванням як сказ, короста, фасціольоз та багато іншими.

Органи державної влади повинні врегульовували дане питання на законодавчому рівні. Зокрема, у Польському Королівстві постановою Адміністративної ради від 14 жовтня 1834 року був створений фонд, який наповнювався за рахунок коштів, отриманих за дозволи на право носіння мисливської зброї. За кошти фонду фінансувались заходи щодо знищення хижаків. Так, відповідно до цієї постанови за добування вовка, хворого на сказ, виплачувалась премія 50 злотих, за стару вовчицю – 36 злотих, за старого вовка – 25 злотих, за молодого вовка – 18 злотих, за щеня – 10 злотих [17].

Громадські організації не лише Галичини були задіяні у боротьбі зі сказом, але й міжнародні. Так, на міжнародному засіданні Швейцарії у справі боротьби зі сказом ухвалено рішення – в усіх країнах запровадити точну реєстрацію собак, причому забезпечити кожного собаку відповідним значком [18].

Серед захворювань, які завдавали збитки мисливському господарству, був ящур, на який у 1925 році хворіли олені у Жаб'єму [19]. Як свідчать дані, через захворювання гинуло багато дичини. Так, у Долинському повіті (сучасний Долинський район) у мисливських угіддях Велдіжа загинуло 72 голови оленя, з них 58 голів – через захворювання, (50 голів – стронгілідоз, 8 голів – фасціольоз) [20]. На зменшення чисельності лисиці біля Станіславова та якість її хутра негативно впливало поширення корости у 1929 році [21].

Тодішні органи державної влади вживали ряд заходів по боротьбі із захворюванням мисливських видів тварин. Зокрема, робота по організації державного управління та регулювання покладалось і на воєводську владу. У Станіславівському воєводстві функції були розподілені на девять управлінь, а саме: загальне, безпеки, самоуправління, виконання, охорони здоров'я, військове, рільництва, публічних робіт, праці та соціального забезпечення. Відділ ветеринарії відносився до рільничого управління, до якого ще входили рільничий та лісовий відділ [22]. Більше того, у 1928 році у Станіславові був організований перший у Польщі мисливський інститут. Як довідуємось із звіту інституту, за період з 01.05.1928 по 01.05.1930 року ним проводилась певна науково-методична допомога у профілактиці хвороб та лікуванні дичини. Про

розмах роботи свідчать проведені у 1930 році ветеринарним лікарем Гордзіловським 114 патолого-анатомічних розтинів [23].

Крім органів державної влади певний вклад у лікуванні тварин внесли і громадські організації. Ще починаючи з 1868 року у Варшаві утворюється «Варшавська філія Російського товариства опіки тварин». Для вирішення питання догляду за тваринами товариство у Варшаві 3 червня 1887 року відкриває ветеринарну клініку. В першу чергу приймались тварини від бідних власників, а лікування проводили безплатно[24].

Узагальнюючи вищесказане, слід відзначити, що органи державної влади вживали організаційні заходи щодо профілактики інфекційних захворювань серед дичини. Питання ветеринарного нагляду за станом здоров'я диких тварин врегульовувалось на законодавчому рівні, при чому велика увага приділялась гострим інфекційним захворюванням, зокрема сказу, який поширювався серед мисливських видів собак. На другому місці стояв ветеринарний контроль за реалізацією продукції харчування, що виготовлялась з мисливських видів тварин. Велику роль в організації ветеринарного нагляду відігравали громадські організації, які зосереджували свою роботу на гуманітарних аспектах догляду за тваринами.

В подальшому дослідження даної проблеми слід продовжити в інституційному аспекті.

Список використаних джерел

1. Ostroga J. Myśliwstwo z ogary. – Warszawa: Redakcja „Łowca Polskiego", 1902. – S. 5-7.

2. Bobiatynski I. Nauka łowiectwa / Ignacy Bobiatynski: [we 2 tomach]. – Wilno: drukiem J. Zawadykiego, 1823. – T.I. – 245 s.

3. Oreński J. Z dziejów redakcyjno-wydawniczych „Łowca polskiego" (z powodu numeru 500-nego)//Łowiec Polski – 1928. – № 45. – S.770-783.

4. Kamocki S. Podręcznik łowiectwa / Stanisław Kamocki. – Warszawa: Nowy świat, 1935. – 240 s.

5. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 20. – S.233-235.
6. Krogulski S. Międzynarodowy kongres myśliwski w Wiedniu //Łowiec . – 1910. – № 21. – S.245-247.
7. Odezwa gal. Towarzystwa ochrony zwierząt//Łowiec . – 1909. – № 12. – S.140-141.
8. Prawodawstwo o wściekliźnie//Łowiec Polski. – 1911. – № 13. – S.201.
9. Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 52. – S.121.
10 Cło od ryb // Okólnik. – 1901. – № 55. – S.232.
11. Nauka o chorobach rybich w c.k. Akademii weterynyryi we Lwowie // Okólnik. – 1904. – № 71. – S.169.
12. Sprawozdanie z czynności krajowego towarzystwa rybackiego w Krakowie za czas ocl 1. stycznia 1904 r. do 31. grudnia 1904 r. // Okólnik. – 1905. – № 77. – S.187.
13. Badanie chorób rybich // Okólnik. – 1904. – № 73. – S.366.
14.Statut galicyjkiego Klubu dla hodowli i tresury psów myśliwskich//Łowiec. – 1905. - № 12. – S.140-141.
15. Regulamin Galicyjskiego Klubu dla hodowli i tresury psów myśliwskich //Łowiec. – 1905. - № 12. – S.144-145.
16.Program wystawy psów myśliwskich i zbytkownych urządzanej przez galic. Klub hodowli i tresury psów myśliwskich we Lwowie w dniach 4. i 5. lipca 1908 roku //Łowiec. – 1908. - № 11. – S.127.
17.Reuman M. Gospodarstwo łowieckie z historią starożytną łowiectwa polskiego. – Warszawa: Drukarnia Orgelbranda, 1845.
18.Wadomośćs bieżące //Łowiec Polski – 1929. – № 43. – S.750.
19. Z tegorocznego rykowaska//Łowiec – 1924. – № 11. – S.171.
20.Rykowisko jeleni w dobrach Wełdzirz w latach 1932, 1931, 1930//Łowiec – 1933. – № 5-6. – S.49-51.
21.Towarzystwo myśliwych w Stanisławowie: Półwieku. Historia towarzystwa od r. 1880-1930. – Stanisławów, 1930. – S .26.
22. Stanisławowski dziennik wojewódzki. – 1932. – № 1. – S. 1-10.

23. Sprawozdanie z działalności instytutu łowiectwa za czas od dnia 1.V.1928r. do dnia 1.V.1930r.//Łowiec Polski – 1930. – № 22. – S.448-451.
24. Illustrowany kalędarz jubieleuszowy „Przyjaciela zwierząt" (r.1880) na rok 1931 /pod red. T. Sas-Jaworskiego. – W-wa: T-wo opieki nad zwierzętami Rzplitej Polskiej, 1931. – S. 26-33.

Проців О. Р. Ветеринарні аспекти у державному регулюванні мисливства та рибальства у Галичині кінця XIX – початку XX століття / Олег Проців // Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Ветеринарні науки. – Львів, 2015. – Т. 17, № 1 (61). – Ч. 1. – С.153-159.